

Lázár René Sándor

MORCEAUX, PROJETS, RIENS

(Semmiségek, hívságok, bohóságok)

I

Versailles-i víg vasárnapok!
Vincennes-i vár meg erdő!
Ki akkor voltam, az vagyok!
Nem költő: fád tekergő...

II

Maman minap megkérdi: „Nos, fiam,
Mi tetszett jobban? Cléry? Loches? Gien?
Netán Blois? Chenonceaux vagy Beaugency?
No mondd!” – „Nahát! Ne mind nyaggasson any'czi!
Minden csodás volt... Vouvray, Candes, Chinon!
Szentúgy Saumur... S a bor roppant finom!
Azt kóstolgattam, mint a pinty! Elégszer.
Oly sűrű gyöngysor! Fénylő, szinte ékszer!
(Nem hígított, sem cukros, czefre hablé!)
Olyant vedelt rég Ronsard meg Du Bellay...
S vidám nyelvével csettingetve Rabelais!”
Maman lecsap: „De ne feledd D'Aubigné!
Ha mondanám, te még akkor se hinnéd!
Borisszaság sorvasztá el fogínyét!”

LÁZÁRY RENÉ SÁNDOR 1859. szeptember 17-én született Kolozsvárott. Latin és francia szakos tanár volt, kiváló romanista hírében állott, de ez nem bizonyított, mindenestre hosszabb ideig hivatalnokként is működött. 1890-től főleg Marosvásárhelyen élt. A várossal szomszédos Marossárpatakon hunyt el 1927 októberében. Negyven verse még 1992 augusztusában került elő a marosvásárhelyi Molter-hagyatékából. A hirtelen, sőt: hihetetlen fölfedezést követő filológiai kutatómunka, illetve a nehéz és szövevényes életrajzi nyomozás eredményeképpen jó néhány eredeti Lázár-levélre és elegyes följegyzésre bukkantunk a költő élettársának, későbbi özvegyének, Vajdaréthy Júliának mindeddig lappangó hagyatékában... Ám ugyanott további száznyolc költeményre, valamint Marullo Pazzi (késő reneszánsz költő és zeneszerző) tizenhét versének Lázár általi fordítására avagy átköltésére akadunk... A Lázár-oeuvre már-már teljesnek látszott, amikor is 1995 júliusában (a marosvásárhelyi Teleki Téka és dr. Vajdaréthy Rabán fáradhatatlan közreműködésének köszönhetően) a Vajdaréthy Júlia-féle kéziratköteg fájón hiányzó, elveszettnek hitt részeire is rátalálhattunk. Egy szürke notesz és újabb százharmincegy vers! Zömükben fiatalkori próbálkozások, rögtönzések, úti képek, zsengek; illetőleg már kiforrottabb kései költemények, poémák, megkeseredett tréfák, szomorú töredékek: egy felemás életmű törmelékei... Közöttük néhány általunk eddig ismeretlen átköltés avagy fordítás: Sir Andrew Blacksmith (XVIII. századi angol) és Fu An-kung (VIII. századi kínai) költőktől. Az immáron egészen meglepő szövegekpuszt földolgozása roppant időigényes, ám folyamatban van. (Közzéteszi: Kovács András Ferenc.)

III

Ermenonville! Montmorency!
Mégis meghalt Rousseau...
Rossz kedély volt. Észridegség:
Sok naiv, borús szó...

IV

Egyszer kortyoltam, oh,
Szenteltvized, Vichy!
Pocsék pocséta volt
Meg egytized pisi!

(Azt mondja most Maman:
„Zut! Ejnye... De fiam!
Oláh-Szent-György se jobb,
Mint Vichy s Evian!”)

V

Rég nem láttalak ős Languedoc és Provence!
Rám várt Albi, Beaucaire, Nimes, Pamiers, Foix,
Narbonne fénye, Toulouse! Bús
Fészkem: bünteli Béziers!

VI

Ha mit láttam: smoncza.
Kekeczkedik Koncz (a
Kollegám), hogy: „Mondsza,
Bejártad-e már Szavóját?”
Nyavolyát!

VII

Ha majd öreg leszek, lejárók hébe-hóba
Ánglus turistaként a hegláncz-védte Pau-ba!
Beárnyékol Béarn, befed Navarra, Gascogne:
Agg Henri IV leszek vagy hervatag nagyasszony!

VIII

Saintonge, Béarn vagy Artois?
Utazhatnék akárhová
Jövőre... Elzászig? De Metz!g!
Hát így se jó, hisz úgy se tetszik!

Minek Cherbourg, Bordeaux, Calais?
Inkább ser, bor, borókalé,
Mintsem Soissons, Senlis, Colmar!
Iszom... („Mon fils, te bandzsitol már!”)

Lille? Cambrai? Langres? Valenciennes?
Vagy Nancy?... Tudja francz, milyen!
S miért mennék pont Angoulême-be?
(„Poème? Pökhendi hangú, nemde?”)

Netán Tarbes, Saintes, Arras, Laon?
Kitárt térkép az asztalon...
Meg egy könyv. Abban olvasom:
Et le bon feu duc d'Alençon?
Főm lassan fölbük: elalszom.

IX

Még állni fog Villandry,
Villeneuve, Foix vagy Josselin,
Midőn te szittyá földben
Régen rohadni fogsz lenn!

X

Hol van Hyères, Menton, Toulon?
Víg múltamat kipusztulom...
Hát Monte-Carlo, Cannes meg Nizza?
Így jár, ki magát tán elbízta!
Lebeghet immár laza lelkem
Vizek felett Saint-Raphaelben.

XI

Csak egyszer jártam Saint-Germain-en-Laye-ben:
Elbámultam, s a lépcső mellé léptem
A kastélyban... Még karcsú voltam, ében!
De főm deres már, arczom halovány:
Átok ül rajtam, mint egy Valois-n!

XII

Borodtól fölhevültem, ó,
Szép Sully-sur-Loire!
Duhaj kedvem lehűti majd
Egy úri hús pohár...

XIII

Költőcske, élj bután!
Pár kritikus ma amondó.
Finnyás finomkodásuk,
Bölcsész okoskodásuk
Batkát sem ér! (Csupán,
Mint nászi éj után
Ágylepedőkön az ondó!)

XIV

Kastélykert.
Harmat.
Azay-le-Rideau.
Pirkad.
Föl-fölszeng
Kaczér öt rigó!
Nem is tudom:
Miért épp öt rigó?
S miért kaczér?
Netán azér',
Mert
Azay-le-Rideau.
Csak
Rímkényszerből.
Azér' öt rigó!

XV

Mint Fontevrault-ban
Pár Plantagenet.
Mint Saint-Denis-ben
Frankhoni királyok.
Akárha Cloux-ban
Léonard de Vinci.
A földi lét.
La fin
Partout c'est ainsi.
Már meztelen.
Ruhám hiába hordtam.
Végezhetem
Majd márvánnyá szobortan.
Puczér kőben.
Megnyugszom tán az Úrban.
S ha szólhatnék, azt mondanám:
„*Mais pourtant...*”

*Hosszabb franciaországi nyaralás után
végre itthon összehordhattam ezt is...
Maros-Vásárhelyt, 1905 szeptemberében*

Majoros Sándor

A NEHÉZ KŐ

Azt mondják, vannak emberek, akiket fölmagasztosít a háború. Mintha a mundér egy rács nélküli rácsozat volna, amelyből könnyedén illannak el a rossz tulajdonságok, de a jók, az értékesek egytől egyig megmaradnak. Persze túlzás volna azt mondani, hogy mindez kizárólag az egyenruhának köszönhető, de nélküle – és ez aligha kétséges – szó sem lehetne semmilyen átalakulásról. Aki magára ölti, hatalmas terhet vesz föl a vállára, és nemcsak a felelősség, a szüntelen alkalmazkodás terhét, hanem az otromba ruhadarabokét, amelyek spongyaként szívják magukba a vizet, és magukhoz láncolnak minden mocskot, ami a külvilágból rájuk tapad. Biztonsággal elhelyezhetők benne a hazulról hozott fényképek, a levelezőlapok, a dohányzáshoz való eszközök, meg minden, ami egy miniatűr világegyetem kialakításához szükséges. Ezért és csakis ezért jellemformáló az egyenruha: saját belső világa van, posztóból és kendervászonból egybevarrt birodalom, amelyhez különleges illatkollekciónak: a naftalin, az emberfaggyú és a puskapor szaga párosul. Kockázatos eltávolodni tőle, és kimerészkedni a „civil élet” ellenőrizetlen fertályaira, mert az összes gomb, az összes pertli és kapocs egy magasabb